

DOĞA MANTARLARI VE YAPILAN BİLİNÇSİZ TOPLAMALAR

Dr. Şeref AKSU
Uzm. E. Emel AK

Ülkemiz, doğa mantarları yönünden hem tür hem de çeşit zenginliğine sahiptir. Doğadan toplanarak yenen bu mantarlar kendilerine has koku, lezzet ve aromasıyla halkımız tarafından rağbet görmekte ve büyük bir beğeniyle tüketilmektedir.

Doğal olarak yetişen mantarlar; ormanlık bölgelerde, ağaç altlarında ve ağaç kütükleri üzerinde, çayır alanlarda yılın belirli mevsimlerinde görülmektedir. Yetiştirme devreleri, ekolojik koşullarına bağlı olarak genellikle ilkbahar ve sonbahar aylarıdır. Bazı serin bölgelerde, yaz aylarında görülen türler de mevcuttur. Doğa mantarları yüksek pazar değerine sahip olmaları nedeniyle yılın belirli zamanlarında -ağırlıklı olarak ilkbahar ve sonbahar aylarında- bilinçsizce toplatılarak dış ülkelere satılmaktadır. Bu şekilde dış satımı yapılan bir çok doğa mantarı, bilinçsiz toplamalar nedeniyle tehdit altında olup, bazı türler yakın bir gelecekte tükenme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Örneğin, özellikle kuzu göbeği olarak bilinen ve ihracatı yapılan *Morchella* türleri bir çok yöremizde artık bulunmamaktadır. Bazı yörelerimizde ise zor bulunur hale gelmiştir. Bu durum toplama yapan kişiler tarafından da bilinmesine rağmen, maddi getirisi nedeniyle toplama işlemi, doğayı sömürecek şekilde sürdürülmektedir.

Toplayıcılar, mantarları çok küçük ve kökleri ile topraklı bir şekilde sökmektedir. Böyle bir toplama işlemi, özellikle kuzu göbeği türleri için son derece tehlikelidir. Çünkü, bu türler *Ascomycetes* sınıfından olup, sporları diğer şapkalı mantar türleri gibi *basidiumlar* içerisinde olmayıp, *ascuslar* içerisinde bulunmaktadır. Sporların doğaya yayılması; mantarın büyüüp gelişmesi, yaşlanıp çatlaması ve *ascuslar* içinden sporların kolayca çıkabilmesiyle mümkün olmaktadır. İşte bu nedenle yeni oluşmakta olan çok küçük mantarların koparılması son derece hatalıdır. Mantarların büyümesine fırsat verilmediğinde, kuzu göbeği gibi mantar türlerinin çoğalabilmesi toprakta kök bölgesindeki misellerle mümkün olmaktadır. Kökler topraklı bir şekilde alındığında, bu yolla çoğalma imkanı da ortadan kalkmış olacaktır. Bu tür bilinçsiz toplamalarla, doğa mantarları giderek azalmakta ve neredeyse yok olma sınırına gelmektedir.

Doğal mantarlarımızın bu şekilde yok olmalarını önlemek için yapılması gereken çalışmalar şu başlıklar altında toplanabilir:

Arazi Çalışmaları

Öncelikle doğadaki mantar tür ve çeşitlerinin yaygın olduğu yöreler belirlenmeli, buna bağlı olarak da mantarların çıkış mevsiminde o yörelere gidilerek mantar örnekleri alınmalıdır.

Tür Teşhisi Ve Uzun Süreli Muhafazaya Alma Çalışmaları

Doğadan toplanan mantar örneklerinin hangi türlere ait olduğu belirlenmelidir. Tür teşhisleri kesinleştikten sonra, spor ve misel kültürleri özel koşullarda, uzun süreli muhafaza amacıyla hazırlanmalı ve muhafazaya alınmalıdır.

Misel Üretimi ve Araziye Misel Ekimi

Kültürel yollarla henüz yaygın bir şekilde üretilemeyen ve yakın zamanda yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan bazı türlerin doğada yaygın olarak yetiştiği yörelere ekimlerinin yapılması gerekir. Bunun için de miselleri çoğaltılmalıdır.

Böylece, söz konusu türlerin doğada çoğalmalarına destek sağlanmış olur.

Eğitim Çalışmaları

İhraç amacıyla doğadan yapılacak mantar toplamalarının nasıl olması gerektiği konusunda; gerek aracı kuruluş ve kişilere, gerekse kırsal kesimdeki orman alanlardan toplama yapan toplayıcılara yönelik eğitimler düzenlenmelidir.

Eğitimin başarısı, tarım il ve yayım şube müdürlüklerinin katkılarına bağlıdır. Bu nedenle onların desteklerine çok fazla ihtiyaç vardır. Yayım teşkilatı vasıtasıyla mantar toplama mevsiminde köylerde düzenlenecek olan teorik ve pratik kurslarla, toplayıcılar uygulamadaki yanlışlarının neler olduğunu anlayacak ve doğru uygulamaları öğrenecektir. Yöre halkı da yanlış toplama konusunda bilinçleneceği için, kendileri bizzat toplama yapmasa bile, gerektiğinde toplayıcıları yönlendirecek bilgi birikimini edinmiş olacaklardır. Bu nedenle, bu tür eğitimler, doğal mantar alanlarının korunması açısından mutlak yapılmalıdır.

Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsünün Bu Konuda Yürüttüğü Çalışmalar

Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü bütün bu konuları içeren bir projeyi 2005 yılında başlatmıştır. Söz konusu bu çalışmanın başlıca amacı, ülkemizdeki yenen ve yenmeyen tüm makro mantarların spor ve misel kültürlerinin genetik materyal olarak uzun süreli muhafaza altına alınmasıdır. Bunun yanı sıra, lezzet ve aroma yönünden aranan ve yüksek dış pazar değerine sahip olan bir çok doğa mantarının bilinçsiz toplamalar sonucu yakın bir gelecekte yok olma tehlikesini ortadan kaldırmak da amaçlanmıştır.

Bu çalışma kapsamında çok sayıda mantar türüne ait spor ve misel kültürleri uzun süreli muhafazaya alınacaktır. Böylece, şu an için üretimi mümkün olmayan bir çok türün, gelecek yıllarda üretim olanakları ortaya çıktığında kullanabilmesi söz konusu olacaktır.

Bu çalışmalarla, ülkemiz doğasındaki önemli mantar türlerinin korunması sağlanmış olacaktır. Böylece, hem bu sektörden geçimini sağlayan bir çok vatandaşımızın bu doğal zenginlikten sürekli olarak yararlanabilmesine yardımcı olunacak, hem de ülke ekonomisine katkı sağlanacaktır. En önemlisi de ülkemizin mantar genetik kaynaklarına sahip çıkılarak koruma altına alınması gerçekleştirilecek; spor ve misel kültürlerinin uzun süreli muhafaza altına alınmasıyla bir ilke daha imza atılmış olacaktır.